

Information om lövplattmask till dig som importerar växter

Detta är en uppdatering av föregående informationsblad till dig som importerar växter. Dokumentet vänder sig till alla som importerar växter från Europa- Alltså grossister, gardencenters, plantskolor och privatpersoner. Du som tar emot växterna när de levereras till Sverige ansvarar för att kontrollera dem och antingen sanera, destruera eller skicka tillbaka (på ett spridningssäkert sätt).

De huvudsakliga uppdateringarna är

- Höjning av andelen växter ska kontrolleras från 15 % till 25 %
- En extra kontrolldag vid manuell sanering. Växterna ska kontrolleras dagligen till dess att de varit fria från lövplattmask i 3 dagar.
- Höjning av temperatur vid sanering med värme från 38 till 40 grader Celsius i 15 min- Detta för att också förstöra äggen.
- Information och riktlinjer kring ytor som är eller kan vara förorenade med lövplattmask

Lövplattmasken (Obama nungara) är en invasiv plattmask från Sydamerika som upptäcktes i Sverige i november 2024. Den har sedan dess blivit reglerad enligt EU förordning 1143/2014 vilket betyder att inom hela EU får arten inte avsiktligt hållas, låtas växa, överlåtas eller utbytas, den får heller inte släppas ut i miljön. Det innebär att individer av arten ska avlivas om de hittas, och eftersökningar på riskmaterial ska ske för att säkerställa att inga ytterligare levande individer finns.

Under 2025 gjordes fynd av lövplattmask på växter som importerats från framför allt Tyskland, Belgien och Nederländerna men också från bland annat Spanien, Italien, Frankrike och Danmark. I dagsläget räknas allt växtmaterial från Europa som riskmaterial.

Under 2025 har arbetet med att kartlägga förekomst och hindra spridning gett oss mer information. Det gör att vi nu uppdaterar våra rekommendationer. Du kan läsa mer om lövplattmasken på Länsstyrelsen Skånes webbsida som uppdateras kontinuerligt.

Mer information

Webbsida

www.lansstyrelsen.se/skane/plattmask

Kontakt

Du kan kontakta oss på e-post till invasivaarter.skane@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen
Skåne

Importörens kontroll av växtmaterialet

Alla som importerar växter behöver kontrollera dem för lövplattmask. Detta gäller både privatpersoner och företag. Råden gäller allt importerat växtmaterial*; Prydnadsväxter, grönsaker och bär, både krukväxter och pluggplantor.

När ni tar emot en ny batch, ställ detta på en avskild plats, på hårdgjord yta. Gör en okulär besiktning genom att titta under krukorna och backar/tråg, lyft ur växten och titta i krukorna och på jord/rotklumpen.

I nuläget ser vi att ni behöver kontrollera minst 25 % av växterna per batch/parti/sort ni tar emot.

- ➔ Om ni gör fynd på en växt räknas hela batchen som infekterad och åtgärder måste vidtas.

Genom att genomföra ovanstående upptäcks framför allt vuxna individer. Lövplattmasken är endast någon millimeter när den kläcks och är mycket svår att upptäcka de första månaderna. Äggen är till en början röda men övergår snabbt till mörkbruna och är också mycket svåra att hitta när de ligger på jord.

Användning av hund

Hundar kan specialtränas att markera på lövplattmaskens doft och kan därmed användas för att fokusera den okulära besiktningen. En vältränad sökhund har en hög nosfrekvens och kan söka under lång tid, 20–30 minuter åt gången utan att tröttna och tappa fokus. Precis som människor kan hundarna göra fel och ibland missar de plattmaskar. Ibland markerar de också utan att fynd görs och det kan bero på att doften sitter kvar efter att plattmasken tagit sig vidare.

Att använda sig av sökhund ersätter i nuläget inte okulär besiktning utan ökar endast sannolikheten att ni hittar de plattmaskar som eventuellt finns. Det jobbas hårt på att ta fram en certifiering eller branschstandard riktad mot denna typ av sökhund och vi hoppas det faller på plats under 2026. När en etablerad standard finns är tanken att hundsök ska kunna ersätta okulär besiktning i viss utsträckning och på vissa typer av plantor.

Vid fynd

Om ni gör fynd behöver hela batchen saneras eller destrueras. I nuläget finns tre sätt att sanera: att plocka bort plattmaskarna manuellt, behandla växterna med kyla eller med värme.

- ➔ Tänk på att också brätten, tråg, lådor och vagnar måste kontrolleras och saneras.

*Gäller ej frön, sticklingar eller lökar

Plocka manuellt

Plocka bort alla synliga plattmaskar och isolera plantorna. Kontrollera växterna **dagligen till dess att inga plattmaskar hittats på 3 dygn**. Denna metod är ändå osäker då plattmaskar kan gömma sig inne i jorden och små individer är lätta att missa. Vi rekommenderar att ni i första hand använder er av någon av de andra metoderna.

Behandling med värme eller kyla

Man kan sanera genom att värma upp eller frysa materialet. Dessa metoder kan användas rutinmässigt på allt importerat material och plantorna behöver då inte kontrolleras innan behandling. Om man hittar plattmask behöver hela batchen saneras, inte bara de exemplar man hittar på.

Frys plantorna

Plattmasken dör om den fryses till -2 grader Celsius i ett dygn. Ställ plantorna så hela jordklumpen fryser. Tänk på att temperaturen ska ner till -2 grader i hela krukans, 1 dygn. Denna metod avser främst frysning i frys, kalla temperaturer utomhus är inte tillförlitliga eftersom många aspekter spelar in i genomfrysningen av krukans och genomfrysning kan inte garanteras utomhus. Om frysning sker utomhus behöver ni säkerställa att materialet legat på rätt temperatur och i tillräcklig tid genom temperaturmätning i krukans mitt.

Värmebehandla plantorna

Plattmasken och dess ägg dör om de utsätts för temperaturer på 40 grader C i 15 min. Ställ krukorna i varmt vatten tills temperaturen nått hela vägen genom krukans i 15 min.

Vid sanering genom värme eller kyla är det viktigt att rätt temperatur uppnås genom hela jordklumpen. Hur lång tid det tar att uppnå rätt temperatur beror på många aspekter (diameter, starttemperatur, typ av substrat). **För att säkerställa att temperaturen uppnås används termometer i mitten av krukans**. I nuläget är metoderna i första hand kontrollerad mot plattmaskens överlevnad, inte växternas. De nämnda temperaturerna för värmebehandling bedöms inte som skadliga för de flesta växter men ytterligare erfarenhetsinsamling och försök kommer att behövas.

Anmäl till din Länsstyrelse

Anmäl att ni hittat plattmask till er länsstyrelse via mejl. Om det är första fyndet för ert företag är det bra att ni hör av er omgående. Därefter räcker det att ni håller Länsstyrelsen uppdaterade genom att mejla en kort sammanfattning varje månad. Detta gäller tills vidare.

Förekomster utanför kruka

Lövplattmask har påträffats under de textildukar som växter ofta mellanlagras på från ankomst i Sverige tills det att de skickas vidare, detta utgör en risk för spridning. Eftersom vi misstänker att lövplattmasken har funnits i Sverige under flera år, och det är svårt att veta exakt var de överlever en vinter, behöver försiktighetsprincipen tillämpas. Det innebär att hanteringen av växtmaterial måste anpassas utifrån risken att lövplattmask förekommer under dukarna.

Blanda inte rent och förorenat material

En yta räknas som ren om den uppfyller minst ett av kraven;

- Det har inte stått importerat material på duken de senaste 4 åren (endast inhemskt material från och med 2022).
- Markduken och marken under är väl genomsökt vid minst 2 tillfällen. Detta innebär att man antingen gjort en noggrann okulär besiktning eller haft hjälp av en specialtränad hund.
- Marken under duken utsätts för långvarig kyla*. Kylan (-2 grader) behöver ha trängt minst 2 dm ner i marken.

Importerat växtmaterial som är genomsökt enligt länsstyrelsens riktlinjer, eller sanerat enligt anvisningar och som därmed **betraktas som rent bör inte ställas på ytor som räknas förorenade**. Material uppodlat i Sverige bör inte heller ställas på ytor som kan vara förorenade.

Om ni saknar rena ytor

I de fall man saknar garanterat rena ytor behöver man söka igenom växterna och eventuellt sanera både vid ankomst och före vidare transport.

- Genomsök och sanering i samband med ankomst minskar risken att nya plattmaskar ökar redan befintliga populationer.
- Genomsök och sanering innan växterna skickas har till syfte att inte sprida lövplattmask till nya platser. När genomsök och sanering innan transport är genomförd behöver växterna förvaras på vagnar eller på hårdgjord yta mellan genomsökning/sanering och att de skickas.

*Både snöspalt, det skydd duken i sig ger och andra miljöfaktorer kan göra att temperaturerna inte blir kalla nog. För att kunna återöpa detta kriterium måste ni kunna garantera att temperaturen under duken legat under -2 grader under flera dygn i sträck.

Vad myndigheterna förväntar sig

Situationen med kontroll av invasiva fripassagerare är ny för alla inblandade och vi förstår att branschen står inför en stor omställning. Samtidigt behöver vi driva på förändringen så snabbt vi kan för att hindra att skadliga arter etablerar sig i ett allt varmare klimat. Vi ser att vi under de kommande åren kommer behöva uppdatera information, råd och riktlinjer kontinuerligt. För att se att arbetet är i gång och fungerar tillfredsställande kommer tillsyn av företag och butiker som handlar med importerat växtmaterial ske kontinuerligt. För att uppfylla miniminivån för egenkontroll behöver ni snarast få följande på plats:

- En nedskreven handlingsplan som förklarar hur ni på ert företag jobbar för att följa de råd och riktlinjer som Länsstyrelsen tar fram (detta dokument och dess löpande uppdateringar).
- Om ni i något avseende inte ämnar följa Länsstyrelsens råd och riktlinjer bör ni motivera varför och vilka åtgärder ni i stället vidtagit.
- Handlingsplanen ska vara väl känd av samtliga som jobbar på företaget och som kommer i kontakt med växterna.
- Utbildning av all personal som jobbar med importerade växter, de måste känna igen plattmasken och veta vad de ska göra vid fynd.
- Ett kontrollsystem av de importerade växterna där det lätt framgår vilka batcher som är kontrollerade, i vilka batcher man gjort fynd och vilka som sedan är färdigsanerade.
- Någon form av dokumentation på att de ytor ni räknar som rena faktiskt är rena. Exempelvis temperaturmätdata, daterat och underskrivet inventeringsprotokoll mm.

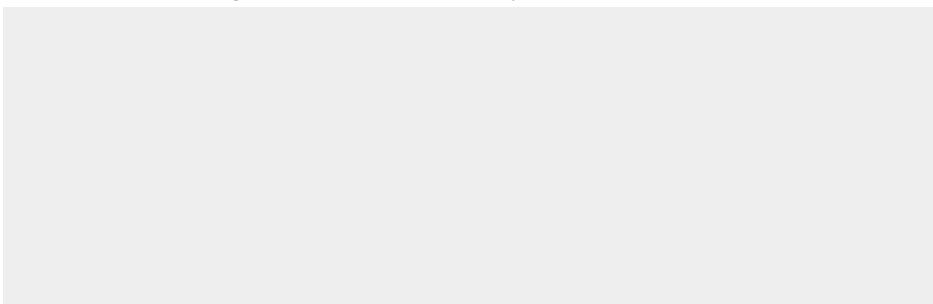
Om ovanstående saknas vid tillsynsbesök kan Länsstyrelsen gå vidare med föreläggande. Länsstyrelsen kan också gå vidare med föreläggande om ni inte följer råd och riktlinjer och era egna åtgärder inte anses tillräckliga. Vi uppmanar er att kontakta er Länsstyrelse för rådgivning om ni vill frångå rekommendationerna.

Övrigt

Andra arter

Sedan problematiken med lövplattmask uppmärksammats så har det vid kontroll för lövplattmask hittats några andra invasiva plattmaskar; *Caenoplana variegata* och *Bipalium kewense*. Det är viktigt att ni informerar er Länsstyrelse omgående vid fynd av plattmaskar som inte är lövplattmask eller någon av de inhemska arterna; tvåbandsplanarie (*Rhynchodemus sylvaticus*) och grå landplanarie (*Microplana terrestris*).

Bilder på förväxlingsarter finns på Länsstyrelsens webbsida.

Avfall

Blad och andra växtdelar som inte legat på marken i anslutning till infekterad jord utgör mycket låg spridningsrisk.

Ibland kan det vara mer ekonomiskt att vid fynd kassera hela batchen i stället för att sanera den. Vi rekommenderar då att ni tar bort plastkrukan (kontrollerar att inga plattmaskar är i eller under krukan) och kasserar växten i en sopsäck som sedan kan förslutas väl. Behöver man hantera större volymer finns olika typer av insatssäckar för containrar och andra typer av större säckar som hindrar att plattmaskar kryper ner under containern och mellan sprickor och skarvar. Allt avfall ska gå till brännbart och får absolut inte användas i kompost.

Det jobbas på att få fram metoder som kan rena jord från invasiva arter och vi hoppas på att hitta ett sätt att kunna återanvända jorden under 2026. Fram till dess behöver jorden från drabbade batcher destrueras genom bränning (kontrollera att er avfallsanläggning tar emot jorden innan ni skickar).

Kommunikation

Berätta gärna för era kunder hur ni kontrollerar och vilka åtgärder ni vidtar vid fynd. Kommunera fynd med er länsstyrelse och till era återförsäljare. Förklara gärna att på grund av rådande omständigheter kan det bli svårt att få tag i vissa växter.

Information till återförsäljare

Om du själv inte importerar växter men är återförsäljare av importerat växtmaterial är det viktigt att du för en dialog med de företag du köper av eller ditt huvudkontor. Ni bör göra regelbundna stickprovskontroller och personalen som jobbar med växterna ska känna till hur plattmasken ser ut och vad de ska göra om ni hittar individer. Anmäl er gärna till nyhetsutskicket enligt ovan (råd till branschen). Tänk på att ni enligt lag inte får sälja vidare batcher där ni eller kund hittar lövplattmaskar utan att först sanera batchen.

Information till dig som planterar

Vi har tagit fram särskilda råd till dig som planterar och dessa hittar du via Länsstyrelsens och Naturvårdsverkets webbsidor.

Särskilda råd till skogsbranschen och importörer av skogsplantor

I grunden gäller samma regler och riktlinjer för skogsplantor men eftersom materialet ofta har ett annat ursprung och hanteras på ett annat sätt håller vi på att ta fram en specifik vägledning. Denna kommer

ligga på Länsstyrelsernas och Naturvårdsverkets webbsidor. Fram till dess gäller samma riktlinjer som för övriga växtimportörer.

Barrotat material

Risken för spridning är lägre med barrotat material eftersom det följer med mindre jord. Om jord finns kvar bland rötterna går det dock inte att frikänna det helt och plantorna bör sökas igenom på samma sätt som annat material.

Större träd

Större träd som levereras inlindat är svårt att kontrollera okulärt. Om möjligt tas säckväven eller det som täcker jordklumpen bort och materialet kontrolleras. Här kan hundar i framtiden vara ett bra alternativ. I nuläget har endast ett fynd gjorts på denna typ av träd vilket troligtvis beror på hur de odlas och hanteras.

